

Jak se chodí na věc

(Zemědělské noviny 23. 1. 1988)

V nedávném rozhovoru pro KMEN řekl básník a lékař Alois Volkman, že mezi básnickými rukopisy a lékařskými recepty lze nalézt mnoho společného. Jde-li nám svým výrokem básník na ruku, můžeme vzít za bernou minci, že pro něho není poezie jen něčím, co opájí, ale také tím, co má uzdravovat. A bere-li básník jako imperativ výzvu Alberta Schweitzera k tomu, aby si každý z nás vybudoval v sobě a kolem sebe své malé Lambaréne, území lidskosti a služby, od něhož vzdálit se znamená v jistém slova smyslu pozbýt sebe sama, pak nám napovídá, jakými cestami se chce jeho poezie ubírat a jaké věci se snaží vyšetřit.

Již v předchozí knížce Bez receptů opustil Volkman inspiraci převážně lékařskou a vkročil na pole občanské lyriky, v čemž pokračuje i ve své čtvrté knize To je věc (MF). Důsledně setrvává i u svého důsledně intelektuálního pojetí básně, i když se v knížce objevují i verše lehce nahozené (Sníh), v nichž je jen málo básnicko-lyrické spekulace, a které, což nebývá u Volkmana zvykem, jsou bez přímého morálního apelu nebo konstatování hořké pravdy o našem světě. Volkman nebásní v obrazech, jde za svou věcí řízně s rozumem, takže jeho básně jsou sledem myšlenek a úvah, často ústících do paradoxu. To je jejich přednost i vada současně, a čtenář, ač má vždy dost prostoru k přemýšlení o jejich poselství, je při jejich čtení jaksi ochuzován o zasnění, fantazii a vlastní "dobásňování". A to se týká i takových veršů, jako například Nákupní taška, Šňůra na prádlo, Listy ap., které jsou pokusem o jakousi řadu poetických definic věcí nahlížených z různých úhlů. . Někdy jsou Volkmanovy básně jen pouhými aforismy - "S rostoucím počtem/ kvalitních barevných obrazovek/ neubývá šedivosti/ našeho levně kolorovaného života/ - jindy je podnětem k básni nápad založený na rozložení jednotlivého slova (pohádka - po hádce; vesmír - vejít ve smír; provaz - pro vaz). Takové a podobné verše by se mohly chápat jako pouhé verbalistní cvičení, kdyby ovšem nešlo o Volkmana. Ten žádnou věc neponechává jen sobě samé, nedívá se na ni pouze věcně, ale většinou ji zařazuje do souvislostí vážných, alarmujících a bolestných.

Základním kompozičním prvkem básní je řazení básní do dvojic. Na dvoustraně se tak setkávají věci odlehlé i blízké, související i od sebe odtržené, věci ve své křehkosti i drsnosti, avšak vždy vyzývavé básníkem ke konfrontaci, která odkrývá nejen mnohoznačnost jejich užitečnosti, ale poukazuje především k tomu, co dělají s námi samými, a tedy, zcela v intencích Volkmanových, co máme dělat my, aby nás neovládly coby "fetiše a věcičky". Vedle věcí, které se stýkají v dobrém rozmaru (viz vtipná Knoflík a dírka), čteme stránky o těch, které, potýkají-li se, drsně o sebe třesknou (Sabinova vakcína - Pankrácká sekýra).

Číst básně Aloise Volkmana není nic snadného. Bylo by zavádějící nechat se oslnit brilantností logiky, chápat iskrivé pointy jako výsledek samoučelné hry rozumu, potěšit se slovní ekvilibristikou a nemyslet přitom na to, k čemu tyto v jádře urputné a tvrdohlavé lidské básně směřují a vyzívají: "Budme světlem světa/ s životem třeba na vlásku".

Jaromír Zelenka